

MÅNGFALD

Eftersom Torahn och dom flesta judiska bönerna är på hebreiska, borde väl en van synagogbesökare kunna kliva in i vilken synagoga som helst och känna sig någorlunda hemma? Det stämmer – men självklart finns undantag. Vissa synagogor har valt att läsa delar av gudstjänsten eller bönerna på det lokala språket. Dessutom finns det olika inriktningar längs den ortodoxa skalan, synagogor som tillhör masorti (traditionella), konservativa rörelser, reformjudar och ännu fler grupper – inte minst i USA, där miljontals judar bor.

En annan aspekt är etniska traditioner som ofta skapades på platser där stora, inflytelserika judiska församlingar en gång låg. Längre talade man om *ashkenaz* och *sefard*. *Ashkenazim* är judar som kom från Tyskland eller Frankrike, och som senare kunde bosätta sig i Östeuropa, USA eller Israel och ändå kallas *ashkenazim*. *Sefardim* kommer från Spanien eller Portugal – ordet *sefard* är hebreiska för Spanien. När judarna kastades ut därifrån på 1400-talet bar dom med sig sina sefardiska traditioner till ställen som Marocko, England, Australien, Sydafrika och Jerusalem.

Utöver ashkenazim och sefardim finns stora grupper som *mizrachi*, från Irak och Syrien, *Beta Israel*, från Etiopien, olika judiska traditioner i Indien och många fler som inte är så vanliga i Sveriges små församlingar. Skillnaderna syns i bönerna, gudstjänsterna, maten, traditionerna och vissa religiösa lagar – helt enkelt för att grupperna vuxit fram var för sig, på platser där dom inte haft kontakt med varandra. I Israel har man till exempel två överrabbiner, andliga ledare och lärare – en för sefardim och en för ashkenazim.

Det finns alltså en stor mångfald. Samtidigt handlar den här utställningen också om personer som är minoritet i en minoritet: svenska judar är få (runt 15 000–20 000 beroende på hur man räknar), och det kan kännas ensamt om man inte tillhör normen. Men många svenska judar är stolta över att ha flera identiteter – att bejaka alla olika delar av sig själv.

Trots alla skillnader är det viktigt att poängtera att det judiska folket ändå är *ett* folk, med mycket mer som förenar dom olika inriktningarna och traditionerna än som skiljer dom åt. Alla delar till exempel skrifterna *Torah* och *Talmud*, även om man kan förhålla sig till texterna på olika sätt. Redan på *Torahns* tid var folket indelat i olika stammar efter Jakobs söner – varje stam hade sin unika välsignelse och sitt signum. Dom tillhörde alla det judiska folket, Israels folk, men var ändå uppdelade. Med tiden försvann dom flesta stammarna, och berättelserna blev till myter. Men vi kan använda dom för att påminna oss om att det judiska folket har många ansikten. På *Sukkot*, lövhyddofesten, samlar man till och med dom *fyra sorterna* – en citron och kvistar från dadelträd, pilträd och myrten – för att symbolisera att alla sorters judar behövs, tillsammans.

Källa: Boken @StoltJude – om judiskt liv i Sverige (Samuel Adler) som har getts ut av Judiska Ungdomsförbundet i Sverige